

Rijke baronnen en bezitloze paters

Martijn Pijnenburg

375 jaar De Essenburgh

Berne Media

Rijke baronnen en bezitloze paters

375 jaar De Essenburgh

Martijn Pijnenburg

© 2020 Martijn Pijnenburg

© 2020 Berne Media | uitgeverij abdi van berne

www.bernemedia.com

Vormgeving omslag en binnenwerk: MURK grafische vormgeving | www.murkpietersma.nl

Omslagbeeld: voorzijde Martijn Pijnenburg; achterzijde (dronefoto) Romy

Brouwer - De Context Brouwerij; achterzijde (foto auteur): Anne Babette van Lent

Redactie: Margreet Feenstra

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

ISBN 978-90-8972-382-6

NUR 693

'Ik bezit niks, maar ik ben schatrijk'

Broeder Toon van de Ven in 2015

Voor Albertus, Alexius, Ambrosius, Ansfriidus, Aurelius, Carolus, Cyprianus, Ericus, Everardus, Gerlacus, Godefridus, Hilarius, Innocentius, Jan Bosco, Johannes Evangelista, Pancratius, Patricius, Raymundus, Remigius en Vincentius.

Dit zijn de namen van de twintig mannen en jongens die zeventig jaar geleden, in juli 1950, werden benoemd. Ze pionierden op wat priorij De Essenburgh is gaan heten. Ze verspreidden het katholieke geloof op de Veluwe en in Flevoland, met hun medebroeders en -zusters, ze haalden de banden aan met de dorpsbewoners in Hierden, ze hebben elk op een geheel eigen manier bijgedragen aan het prachtige landgoed.

Mijn bijzondere dank gaat uit naar pater Aurelius, Thomas Dominicus Tielemans (1927-2018), die zich als 23-jarige jongen geroepen zag naar Hierden te komen en er welwillend zijn levenswerk vond. Die 68 jaar op de priorij woonde en zijn leven in dienst stelde van die priorij en het landgoed: als provisor, als chroniqueur, als enthousiast verteller. Die als allerlaatste van de twintig pioniers op 18 oktober 2018 thuis op de priorij overleed. Die mij tot het einde toe heeft begeleid in het afronden van zijn levenswerk: dit boek, de geschiedenis van 'zijn' Essenburgh.

Dank, Thomas.

Martijn Pijnenburg

Inhoud

Voorwoord: Norbertijnen op De Essenburgh, door dr. Denis Hendrickx o.praem., 71 ^e abt van Berne	10
Voorwoord: Plek van bezinning en toerusting, door Harm-Jan van Schaik, burgemeester van Harderwijk	12
Inleiding	13
1. ‘Een deel leyt onder Harderwijk ende twee delen onder Ermel’	16
<i>Ontstaansgeschiedenis van De Essenburg (± 1600-1714)</i>	
1.1 Politieke veranderingen in Gelre in de zestiende en zeventiende eeuw	16
1.2 Landhuizen en buitenplaatsen	20
1.3 Johan Coolwagen en het ontstaan van De Essenburg (1609-1688)	21
1.4 Marten Coolwagen en de eerste ‘peinden aan De Essenburg’	27
1.5 Naamgeving	30
1.6 Amsterdamse koopmannen: Noorman en Marquis (1691-1714)	34
2. ‘Een der aangenaamste hofsteden deser Land-streecke’	40
<i>De Essenburg als lustwarende voor Harderwijker patriciërs (1714-1813)</i>	
2.1 Leonard van Heteren (1677-1720) en Aarlandina van Croonenburg (1696-1724)	40
2.2 Anthony van Westervelt (1681-1761)	42
2.3 De Essenburg als luthof	46
2.4 Heribert van Westervelt (1711-1792) en Aleyda Schortes (1705-1770)	50
2.5 Familievermogen	52
2.6 Mechtelt (1734-1808) en Frederika Henriëtta van Westervelt (1746-1813)	54
3. ‘Over de grond van Sandberg kun je tot Duitsland lopen’	57
<i>De jonkheren en baronnen Sandberg van De Essenburg (1813-1924)</i>	
3.1 Aleyda Johanna van Westervelt (1785-1862) en Samuel Johannes baron Sandberg (1778-1854)	57
3.2 Heribert Willem Aleid baron Sandberg (1819-1895)	68
3.3 Jonkheer Cornelis Johannes Sandberg (1843-1907)	77

3.4	Jonkheer Heribert Willem Aleid Sandberg (1867-1945)	80
3.5	Verdwijnen landgoederen	81
3.6	Openbare verkoop	84
3.7	Nasleep	86
3.8	De Essenburg versnipperd	88
4.	‘We mogen dankbaar zijn, dat kasteel Groot Essenburg in oude luister is herboren’	102
	<i>Grootscheepse renovatie en snel verval (1928-1950)</i>	
4.1	Jeanne Goekoop-de Jongh	102
4.2	Tweede Wereldoorlog op De Essenburgh (1940-1945)	118
4.3	Bernard Carp	126
5.	‘Ik bezit niks, maar ik ben schatrijk’	130
	<i>Priorij De Essenburgh (1950-heden)</i>	
5.1	De norbertijnen en de abdij van Berne	130
5.2	Naar De Essenburgh	139
5.3	Ontvangst in Hierden	158
5.4	Assistentie in de parochies	170
5.5	Vernieuwing in de Kerk	186
5.6	Nieuwe vormen van pastoraat	193
5.7	Progressief geluid verspreid	202
5.8	‘Er groeit hier echt iets nieuws’	211
	– de vrouwen norbertijnen van Mariëngaard	
5.9	Focus verleggen	216
	Epiloog, door prior van De Essenburgh Klaas Fongers o.praem	226
	Rijksmonumentenregister	228
	Eigenaren van De Essenburg(h)	229
	Norbertijnen van De Essenburgh en Mariëngaard	232
	Noten	234
	Geraadpleegde bronnen	251
	Illustratieverantwoording	262
	Personenregister	263

Inleiding

De eerste keer dat ik op De Essenburgh¹ was, weet ik mij gek genoeg nog te herinneren. Mijn vader was lid van het Sint-Caeciliakoor van de rooms-katholieke parochie van Harderwijk. Ergens begin jaren negentig trad de dirigente van zijn koor in de norbertijnenorde in, als zuster norbertijn van Mariëngaard, de vrouwencommunitie die sinds 1992 op het landgoed gevestigd is. Het was voor de broeders en zusters van De Essenburgh en Mariëngaard en voor het koor van mijn vader een feestelijke dag. Met de kinderen speelden wij in de tuinen en bossen rondom het kasteel en de priorij. In latere jaren zou ik regelmatig terugkeren op de priorij, als bezoeker van vieringen, bij door de parochie georganiseerde bezinningsbijeenkomsten of, in het voortraject van dit boek, om te spreken met verschillende broeders en zusters.

Vanaf het eerste moment dat ik op De Essenburgh kwam, hebben kasteel en landgoed een enorme indruk op mij gemaakt, zoals ze dat in de loop der eeuwen in het algemeen op bezoekers hebben gedaan. Ook op de vermaarde Harderwijker stadssecretaris en -historicus Johan Schrassert, die begin achttiende eeuw regelmatig op het landgoed kwam en zijn gedachten aan papier - en aan de eeuwigheid - toevertrouwde:

Het eynde deser Buyschap geeft ons het gesigt van een der aangenaamste hofsteden deser Land-streecke, den Huyse ESSENBURG, sig uyt haare veelvuldige hoge Boomen met 2 Torens vertonende, ende door des selfs tegenwoordigen Heer, den Heere Anthony van Westervelt, Burgermeester deser Stadt, Gecommitteerde ter Vergadering van de Hoog-Mogende Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden en Curator van de Provinciale Academie alhier, met Plantagen, Wandelingen, Ster-bosschen, Boomgaarden, Watervallen en Vyvers soodanig voorsien en vercierd, dat het menigen wandelaar tot een Rust- en Lust-plaats verstreckt.²

Priorij De Essenburgh is in de zeventig jaar van haar bestaan zowel wijkplaats als steunpunt geweest voor veel katholieken in de regio. Harderwijk werd zelfs zeer riant

voorzien: de markante paters Everardus Richter en Coen Negenborn werkten vanaf de jaren vijftig tot 2000 respectievelijk als assistent en pastoor in de parochie Harderwijk en drukten zo hun stempel op het geloofsleven. Pastor Coen woonde op de pastorie, maar de warme lunch gebruikte hij vrijwel dagelijks in Hierden; deze pastor op de racefiets was een gebruikelijk verschijnsel in het Harderwijk van de jaren tachtig en negentig, het Harderwijk waarin ik opgroeide. Ook de op De Essenburgh werkzame broeders waren een opvallende verschijning, maar lieten desondanks – of juist daarvoor? – hun sporen achter in de hechte Hierder gemeenschap.

Dat is een rode draad die door de geschiedenis van De Essenburgh heen loopt: de bewoners zijn markant, soms zelfs excentriek. Ze bekleeden een prominente functie in de Hierder en Harderwijker gemeenschap. Ook Harderwijkers en Veluwnaren weten De Essenburgh te vinden. Nadat sinds 1950 – bij uitzondering – kerkelijke huwelijken konden worden gesloten in de kapel van de priorij, en in de loop der jaren steeds meer trouwreportages werden geschoten op het voor publiek vrij toegankelijke landgoed, is sinds 1997 het kasteel ook te gebruiken voor het sluiten van een burgerlijk huwelijk. Voor menigeen is De Essenburgh daarom een plaats van dierbare herinneringen aan recepties en trouwfeesten.

Het markante landgoed verdient bijzondere aandacht, zo meenden de huidige bewoners. Op verzoek van de norbertijnen van De Essenburgh en Mariëngaard ben ik daarom in 2012 voorzichtig begonnen met onderzoek naar de geschiedenis van het landgoed. Ik was niet de eerste. Meerdere lokale historici, al dan niet afkomstig van de priorij, hebben aspecten van de geschiedenis van het landgoed in artikelen of publicaties gevat. De huidige bewoners hebben een flink archief en een omvangrijke knipselcollectie opgebouwd over de geschiedenis van het landgoed. De knipsels en brieven zijn van heinde en verre gekomen. Zelfs kardinaal Alfrink leverde een bijdrage, toen hij in 1982 vondsten omtrent de geschiedenis van De Essenburgh(h) doorspeelde aan prior Bruyninckx.³ Nadat pater Radboud de Bruin zich stortte op de geschiedenis van het landgoed en broeder Wiel Goossens meerdere publicaties schreef, heeft pater Thomas Tielemans in de afgelopen jaren veel werk verzet om de geschiedenis van het landgoed in kaart te brengen. Aan mij de edele taak om, op basis van dit eerdere onderzoek, een overzichtswerk over de geschiedenis van De Essenburgh(h) en haar bewoners te publiceren. De veronderstellingen uit eerder onderzoek zijn nogmaals tegen het licht gehouden, aangepast of verder uitgewerkt en aan bronnenonderzoek in literatuur en de verschillende Nederlandse archieven onderworpen. Het archief van priorij De Essenburgh is hierbij van onschatbare waarde geweest. Pater Theo van de Vossenbergh heeft het archief eigenhandig opgezet, nauwkeurig stukken verzameld en geordend en in de afgelopen jaren uitgebouwd tot een zeer waardevolle bron voor mijn onderzoek.

Het onderzoek is door een aantal oorzaken bemoeilijkt. Ten eerste is er in het verleden slechts beperkt archeologisch onderzoek uitgevoerd op het terrein, waardoor de voorgeschiedenis, waaronder de bewoningsgeschiedenis van het landgoed, niet volledig in kaart is gebracht. Hier liggen veel mogelijkheden voor de toekomst. Daarbij is het huisarchief van de families Van Westervelt en Sandberg in de jaren twintig van de vorige eeuw door de toenmalige eigenaar uit rancune verbrand, waardoor met name uit secundaire archieven is geput voor een totaalbeeld. Het onderzoek heeft door deze omstandigheden op verschillende plekken plaatsgehad en de zoektocht naar samenhang leidde tot veel extra werk. Ik ben bovendien geen specialist op het gebied van vroegmoderne geschiedenis, hetgeen ik grotendeels heb gecompenseerd door vergelijkend literatuuronderzoek en de mogelijkheid uitgebreid gebruik te maken van de kennis van anderen, met name lokale historici. Deze 'amateurs' zijn onmisbaar voor het lokale historische onderzoek.

Op verschillende punten in het onderzoek is maar weer gebleken dat genealogie als hulpwetenschap van grote waarde is. Met name door het ontbreken van een huisarchief is een goed genealogisch overzicht onontbeerlijk. Maar ook voor de herkomst van de naam Essenburg en het plaatsen van de omvangrijke bezittingen van de familie Van Westervelt in de achttiende eeuw is degelijk genealogisch onderzoek noodzakelijk.

Dit onderzoek heeft geleid tot een bijzonder verhaal, dat tijdens het schrijven steeds weer is aangevuld en bijgeschaafd. Nieuwe inzichten zijn ontstaan en er is een duidelijk beeld gevormd van wie de bewoners van het landgoed in de loop der eeuwen zijn geweest. Markant waren ze. Wat begon als een verzoek van de norbertijnen en wat leek op een leuke vrijetijdsbesteding is zodoende uitgroeid tot een omvangrijk onderzoek dat ik naast mijn reguliere baan en andere werkzaamheden in de avonduren en in de weekends heb uitgevoerd. Het heeft dan ook langer geduurd dan ik mezelf had voorgenomen, en langer dan wenselijk is. Tot mijn grote spijt heeft mijn onderzoek voor een aantal Essenburghers ook te lang geduurd. Maar was ik eerder gestopt met mijn onderzoek, had ik te veel einden open gelaten, dan zou ik mijn aanvankelijke doel voorbij zijn geschoten.

Ik wens u veel leesplezier.

Harderwijk, april 2020

Martijn Pijnenburg

5 'Ik bezit niks, maar ik ben schatrijk'

Priorij De Essenburgh (1950-heden)

5.1 De norbertijnen en de abdij van Berne

In 1950 krijgt De Essenburgh na een aantal jaren leegstand een nieuwe eigenaar. Sterker nog: het landgoed wordt voor het eerst in zijn geschiedenis niet eigendom van één steenrijke eigenaar, maar van een groep mannen, die ook nog eens de gelofte van armoede hebben afgelegd. De norbertijnen van de abdij van Berne krijgen het landgoed in 1950 in handen. Net als tijdens de periodes waarin De Essenburgh in bezit was van de families Coolwagen, Noorman en Marquis, zal De Essenburgh na 1950 uitgroeien tot een rooms-katholieke enclave op de overwegend protestantse Veluwe.

Om de achtergrond van de aankoop en van deze nieuwe bewoners te leren kennen, wordt eerst de lange geschiedenis van de kloosterorde kort geschetst, net als de geschiedenis van de abdijsamenleving. Daarna volgt een unieke inkijk in zeventig jaar norbertijnse bewoningsgeschiedenis.

In de tiende en elfde eeuw bevindt de Kerk in Europa zich in een diepe crisis. Als gevolg van zowel theologische als bestuurlijke strubbelingen ontstaat in 1054 het Grote Schisma, dat de kerken van West en Oost tot in onze tijd verdeelt. Bovendien speelt in de Kerk onder het gezag van de bisschop van Rome de Investituurstrijd, een kwestie waarin de Duitse keizer Hendrik IV (1084-1105) en paus Gregorius VII (1073-1085) lijnrecht tegenover elkaar komen te staan, als het aankomt op de benoeming van bisschoppen en abten in het Heilige Roomse Rijk, waar Hendrik IV de dienst uitmaakt. Door de grote invloed van vorsten en edelen op de bisdommen, kerken en kloostersamenlevingen, is simonie, het kopen en verkopen van geestelijke goederen of ambten, aan de orde van de dag. Rond het einde van de elfde eeuw probeert de Kerk al deze problemen van zich af te schudden.

Tegen deze achtergrond legt Norbert van Gennep de basis voor zijn kloosterge-

De Essenburgh bij de eerste kennismaking met de norbertijnen, 1950.

meenschap. Norbert, tussen 1080 en 1085 in Gennep geboren en van adellijke komaf, wordt als jonge jongen ondergebracht in het kapittel van de Sankt Viktor in Xanten, waar hij subdiaken is. In het jaar 1115 wil hij, vrij plotseling, meer diepgang in zijn leven, waarna een kort en hevig bekeringsproces volgt. Kort voor Kerstmis wordt Norbert op één dag tot diaken en priester gewijd. Zijn medekanunniken in Xanten probeert hij tevergeefs te overtuigen afstand te doen van hun vele bezittingen, waarna hij een tijd als kluisenaar leeft. Nadat hij al zijn bezittingen aan een abdij heeft geschonken, leeft Norbert als Wanderprediger, rondtrekkend predikant, in grote armoede, met zijn volgelingen, die ook uit de kring van kanunniken afkomstig zijn. Paus Callixtus II (1119-1124) wil samen met zijn neef, de bisschop van Laon, wat meer structuur aanbrengen in de oncontroleerbare groep die rond Norbert ontstaat.

In 1120 vestigt Norbert zich met zijn volgelingen in Prémontré, waar zij hun eerste kloostergemeenschap stichten. In 1121 wordt begonnen met de bouw van een kerk. De leden van de gemeenschap zijn en blijven kanunniken, en kiezen de Regel van Augustinus om hun leven naar in te richten. Ze kiezen voor werkelijke armoede, langdurig nachtelijk koorgebed, algehele onthouding van vlees, perioden van zwaar vasten en

Norbert van Gennep (1080-1134), stichter van de orde der premonstratenzers (o.praem.) of norbertijnen, op een veertiende-eeuws fresco in Orvieto.

veel handenarbeid. Als teken van eenvoud en armoede wordt ook eenvoudige, witte kleding uitgekozen, in tegenstelling tot de kleding van de kanunniken die in de steden werkzaam zijn. Tot op de dag van vandaag worden de norbertijnen in ons taalgebied daarom ook wel 'witheren' genoemd.

De leefregel van de norbertijnen omvat ook het dagelijks bidden of zingen van het koorgebed, met de eucharistieviering als hoogtepunt. Vroeger bestond het koorgebed uit zeven gebedsgetijden, zoals dat ook bij monniken gebruikelijk was. Maar omdat norbertijnen een *vita mixta* – gemengd leven – leiden met contemplatie en actie buiten het klooster, bijvoorbeeld in het pastoraat, wordt het aantal gebedsgetijden later tot drie teruggebracht.

Op 16 februari 1126 wordt de 'orde van koorheren, levend volgens de regel van de heilige Augustinus' door paus Honorius II officieel erkend. Naast het klooster in Prémontré zijn dan reeds acht nieuwe stichtingen geopend. In 1126 wordt Norbert aartsbisschop van Maagdenburg. Bij zijn aankomst in de stad is hij blootvoets en gekleed in een pelgrimsmantel, een *Wanderprediger* waardig. Na een reis naar Rome overlijdt Norbert op 6 juni 1134 in zijn bisschopsstad Maagdenburg.

Vooranzicht van de abdij van Berne in Heeswijk-Dinther, circa 1950.

Ten tijde van het overlijden van Norbert heeft zijn premonstratenzer orde al een grote groei doorgemaakt. Zijn confraters wonen in ruim honderd kloosters, verspreid over heel West-Europa. In de twaalfde eeuw worden nog talrijke stichtingen gedaan, waarvan een dertigtal in het huidige Nederland, met name in Friesland en Groningen. Pas bij de opkomst van de bedelorden, zoals de franciscanen en dominicanen in de veertiende eeuw, is een teruggang te zien in het aantal nieuwe stichtingen van de premonstratenzer orde.

Een van de stichtingen in het Brabantse land is die van de abdij van Berne, aan de Maas, in 1134. Op verzoek van Fulco van Berne, eigenaar van het gelijknamige kasteel, stichten de norbertijnen een kloostergemeenschap op zijn land. In september 1134 wordt de stichtingsoorkonde bezegeld. In navolging van de genoemde franciscanen en dominicanen richten ook de norbertijnen zich langzamerhand steeds meer op de zielzorg, waaronder in de Langstraat en de Meijerij van 's-Hertogenbosch. De zogenaamde 'buitenheren' trekken naar de parochies, terwijl de 'binnenheren' de abdij bevolken. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog komt de abdij in gevaarlijk vaarwater.

Nadat de Geuzen, die vanuit Den Briel strooptochten houden langs de grote rivieren, in 1572 het nabijgelegen Heusden bereiken, valt ook de abdij van Berne aan hen ten prooi. In 1579 gaat de abdij grotendeels in vlammen op. De norbertijnen van Berne, die in de veilige stad 's-Hertogenbosch een zogenaamd 'refugiehuis' bezitten, zijn tijdens de gevechtshandelingen naar die stad gevlucht, en mogen zelfs na inname van de stad door stadhouder Frederik Hendrik nog enige tijd als enige kloosterorde voortbestaan. In 1648, na zijn dood, beschouwen de Staten van Holland de abdij toch als opgeheven. Er mogen geen nieuwe novicen meer intreden.

Vanaf 1649 gaat de abdij van Berne in ballingschap. In Vilvoorde, in de Spaanse Nederlanden, wordt het abdijsleven voortgezet. De zielzorg in verschillende Brabantse dorpen waar de Republiek weinig invloed heeft, blijft voortbestaan. Een klein convent wordt gevormd, waar nieuwe leden kunnen intreden, en van waaruit de zielzorg in Brabant doorgang kan blijven vinden. In 1794 valt het doek voor de kloosters in België, door de inval van de Fransen. De norbertijnen gaan terug naar Brabant, waar de weerstand tegen rooms-katholieken een stuk is verminderd ten opzichte van de tijd van vertrek. De abt komt te wonen in het slotje van Heeswijk. Vanaf 1800 worden novicen opgeleid in kloosters van de Kruisheren in Uden, en in 1804 erkent paus Pius VII het voortbestaan van de abdij, waarop een nieuwe abt mag worden gekozen. Na veel vijven en zessen wordt op het feest van Maria Lichtmis, 2 februari 1857, het conventsleven uiteindelijk hersteld. De abdij van Berne wordt gevestigd in het slotje van Heeswijk, waar zes leden samenwonen, met veertien 'buitenheren' in de omliggende parochies. In 1859 komt naast het slotje de abdij gereed, de huidige abdij van Berne.²⁴³

De abdij groeit uit haar jas

In de eerste helft van de twintigste eeuw neemt de populatie van de abdij van Berne snel toe. Het aantal priesters verdubbelt, tot meer dan honderd in 1945. In totaal bestaat de abdijsamenleving in dat jaar uit 159 leden. De groei zet ook na de oorlog door, tot rond 1960. Tussen 1945 en 1950 treden maar liefst 69 novieten in, bijna tweemaal zoveel als tijdens de oorlogsjaren. En dat is hoognodig. De abdijsamenleving kent veel leden in de leeftijd van dertig tot zestig jaar, waardoor het gevaar van vergrijzing op de loer ligt. Dit zal de abdij op lange termijn de das omdoen. Nieuwe aanwas brengt verjonging, waardoor afwijzen of doorverwijzen van postulanten geen optie is.

Al voor de oorlog gaat de abdij voorzichtig op zoek naar uitbreiding in Nederland. In 1937 wordt contact gelegd met geestelijken in het aartsbisdom Utrecht, om daar voet aan de grond te krijgen. Mgr. Jan van Schaik, die tussen 1910 en 1919 pastoor van Harderwijk was en inmiddels proost is van het metropolitaan kapittel van Utrecht,

Alle norbertijnen van de canonie van Berne bij het eeuwfeest van de abdij in 1957.

schrijft in reactie aan abt Henricus Stöcker (1930-1942) dat 'de Aartsbisschop om allerlei redenen geen toestemming kan geven tot vestiging in ons Diocees met daaraan verbonden assistentie-verlening. Hij achtte bespreking met u hieromtrent overbodig. Er is nog sprake geweest van de mogelijkheid dat u een nieuwe parochie zoudt kunnen stichten in de stad Utrecht k.v. in de wijk 'Oog in Al', die snel toeneemt en uit burgerwoningen bestaat. Ik kreeg den indruk, dat hierover te praten zou zijn.'²⁴⁴ Toch wordt abt Stöcker later dat jaar uitgenodigd voor een audiëntie bij mgr. Jan de Jong, de aartsbisschop van Utrecht. Ze komen overeen dat de norbertijnen de mogelijkheid krijgen een parochiekerk in het aartsbisdom te bedienen. De vestiging van een huis in het aartsbisdom Utrecht wordt in overweging genomen, mits de kapel 'semipubliek' is en enkel de bewoners van het huis en hun bezoekende familieleden 'tot het vervullen van godsdienstplichten in de kapel [zullen] worden toegelaten'.²⁴⁵

Door de snelle groei van de gemeenschap in de jaren rond de Tweede Wereldoorlog neemt het ruimtegebrek in de abdij toe. Het groeiende aantal novicen noopt abt Milo Ondersteijn (1942-1959) om met een oplossing te komen. In 1943 laat hij de abdijsraad weten dat er zes nieuwe postulanten in aantocht zijn, maar de vraag is of er wel ruimte voor hen is. Zowel een nieuwe vestiging in Frankrijk, zoals eerder is gebeurd in Noord-Amerika en India, als het overbrengen van het noviciaat naar een abdij in het buitenland, zoals de abdij van Rot in Duitsland, worden besproken. De voorkeur gaat uit naar het oplossen van het ruimtegebrek in Nederland.²⁴⁶

Na de oorlog is de koers nog niet duidelijk bepaald. Het belangrijkste is het op-

lossen van het ruimtegebrek in de abdij. Verbouwing van de abdij is te duur. Kamers erbij leidt tot te kleine gemeenschapszalen. Spoedig na het einde van de oorlog wordt vanuit Heeswijk een poging ondernomen om in het Franse bisdom Soissons een nieuwe abdij te stichten. In de oorlog verrichten de eerste broeders in Nogent l'Artraud, aan de Marne, voorbereidende werkzaamheden voor de nieuwe abdij. Om diverse redenen moeten de plannen worden afgeblazen. In het vroege najaar van 1949 komen de laatste pionierende norbertijnen vanuit Frankrijk terug naar Heeswijk.²⁴⁷

De missie krijgt meer aandacht. Juniores en priesters van de abdij streven naar een nieuwe stichting in missiegebied. Hoewel de reeds in Jabalpur (India) residerende confrater mgr. Dubbelman geen heil ziet in zo'n stichting, vindt de abt het een goed en mooi streven. Hij wil dat stimuleren. Het plan loopt echter ook op niets uit.²⁴⁸

Nadat het plan voor een abdij in Frankrijk definitief is afgeblazen, wordt dichter bij huis naar een oplossing gezocht. De norbertijnen willen koste wat kost een nieuwe nederzetting stichten. Op 1 mei 1949 wordt hiertoe de Stichting Bernekring opgericht, mede voor het inzamelen van gelden voor de nieuwe stichting. De Bernekring bestaat uit vooraanstaande katholieken in den lande, onder wie Eerste en Tweede Kamerleden, de beide commissarissen van de Koningin in Noord-Brabant en Limburg, burgemeesters, hoogleraren en geestelijken. Onder hen is ook de latere minister-president J.A. de Quay. Relatief kort na de terugkomst van de laatste pioniers uit Frankrijk komen andere locaties in Nederland aan bod. Kort voor zijn visitatiereis aan India geeft abt Ondersteijn zijn prior, Paulus Gevers, de opdracht om uit te zien naar mogelijkheden om de abdij in Nederland uit te breiden. Prior Gevers gaat zeer actief aan de slag met zijn opdracht, vergezeld door J.A. van Munster senior uit Utrecht, die inmiddels is aangetrokken als propagandist van de Bernekring, en de provisor van de abdij, pater Ambrosius Pennings.²⁴⁹

De zoektocht leidt onder meer naar Laag-Keppel, hotel 'Vrije Berg' in Loenen, het Ursulinnenklooster in Halfweg, Berg en Dal bij Nijmegen, Kasteel de Latmer in Wilp, landgoed Nieuw Beerschoten in Driebergen en kasteel Borgharen bij Maastricht. Koop- en huuropties worden uitgebreid onderzocht, maar alle genoemde locaties hebben wel een onoverkomelijk nadeel.²⁵⁰

Begin 1950 valt het oog van de speurders op het landgoed De Essenburgh in Hierden. Het eens zo mooie kasteel verkeert in abominabele staat. Van het prachtig aangelegde park van mevrouw Goekoop is niets meer over dan een aantal wilde ro-dodendronstruiken, de gazons zijn verwaarloosd, met her en der langs de grachten opslag van elzenhout. Vanaf de poorten gezien staat links de monumentale tuinmuur en verder is het een grote kale vlakte tot aan de eeuwenoude rode beuken rechts van het huis. Langs de grachten en aan de oever zijn enkele oude eiken gespaard gebleven.

Amandus Bruyninckx met de heer Van Munster voor De Essenburgh, 1950.

Het moet een desolate indruk hebben gemaakt op de pionierende paters.²⁵¹

Er zitten veel nadelen aan De Essenburgh als nieuwe priorij. Zo moet extra worden betaald voor de medische bron op het landgoed. Daarnaast moet ook voor de landerijen betaald worden. Op het eerste gezicht een goede deal: de gronden kunnen extra inkomsten genereren. De boeren pachten het land niet; zij hebben er het vruchtgebruik van. Positief aspect is de goede kleigrond waar de nieuwe priorij op staat.

De Essenburgh komt nog niet ter sprake op de abdij. Wel is duidelijk dat naar meer ruimte wordt gezocht. Voor de jonge broeders en paters is het een spannende tijd. De bewoners van de abdij spieken regelmatig op de kilometerteller van de auto van de prior om te zien hoe ver hij weg is geweest. De geruchten over de abdij gaan als een lopend vuurtje rond.²⁵²

Hindernissen

Om van het kasteel De Essenburgh een functionerend klooster te maken, moeten wel enkele hindernissen worden genomen. Zo is een vestigingsvergunning nodig van zowel de gemeenten Ermelo, waar Nunspeet en Hulshorst deel van uitmaken, als van Harderwijk, op het grondgebied waarvan De Essenburgh eveneens land in eigendom heeft.

Daarnaast moet ook het aartsbisdom Utrecht, waarbinnen de nieuwe kloostergemeenschap wordt gesticht, zijn goedkeuring verlenen en dus worden overtuigd. Dit is geen uitgemaakte zaak. Via de secretaris van de aartsbisschop, een neef van norbertijn Rafaël Geurts, wordt voorzichtig informatie ingewonnen over de te bewandelen weg. De secretaris adviseert een 'studiehuis aan te vragen, en niet te dicht bij Utrecht. Deze aanvraag gebeurt het beste door een of ander lid van 't kapittel aan te klampen en dat die 't dan in 't kapittel brengt. (...) Zijne Eminentie besluit over zulke kwesties toch niet, 't kapittel gezamenlijk neemt daar een beslissing over.' Lobbyen in het metropolitaan kapittel, een bestuurscollege van meerdere vooraanstaande geestelijken uit het aartsbisdom die de aartsbisschop adviseren, is dus de beste oplossing. Er zijn op dat moment drie personen die gezond genoeg zijn om de eerstvolgende vergadering bij te wonen. De meeste kans wordt gezien in dr. A.C. Ramselaar, de president van het Kleinseminarie in Apeldoorn. Ramselaar onthaalt prior Gevers ook daadwerkelijk hartelijk. Hij staat positief tegenover het voorstel om op De Essenburgh een nieuwe stichting te vestigen.²⁵³ Een andere optie is de goede connectie aan te boren van abt-generaal Noots in Rome met de derde man van het aartsbisdom, vicaris-generaal Geerdinck. Ook de in Friesland geboren aartsbisschop, kardinaal Jan de Jong, zou een positieve houding hebben tegenover de plannen. Hij zou de doorslag kunnen geven. De Jong kent de geschiedenis en hij weet van de verbondenheid van de norbertijnen met Friesland, waar in de middeleeuwen veel norbertijnenkloosters hebben gestaan.²⁵⁴

Het aartsbisdom is huiverig voor de stichting van een nieuw klooster. Dat is goed te verklaren. De wrijving tussen seculiere geestelijken, wereldheren, die direct in dienst van de bisschop werken, en reguliere geestelijken, kloosterlingen, die allereerst lid zijn van een kloosterorde, is door de gehele geschiedenis een constante. Terwijl de norbertijnen hun oog laten vallen op het landgoed in Hierden, ontstaat een conflict tussen het aartsbisdom en de dominicanen van Huissen, die zich te veel mengen in de parochie aldaar.²⁵⁵ Het aartsbisdom is bang voor een 'invasie van religieuzen' en er zijn kloosterordes die vestigingsverzoeken wel zeven maal afgewezen zien worden. Wanneer de norbertijnen met het stichtingsverzoek komen, komt er van de kant van het bisdom een tegenvoorstel: er mag geen openbare kapel komen op De Essenburgh. Dit strookt echter niet met de aard van de norbertijnen. Leden van de orde zijn reguliere kanunniken, die altijd bijeenkomen in een openbaar toegankelijke kapel. Het voorstel van het aartsbisdom is zodoende *contra iuxtem*; tegen het kerkelijk recht. De norbertijnen stellen vervolgens voor te voorzien in het pastoraat in de regio.²⁵⁶ Op 2 maart 1950 komt de eerste schriftelijke goedkeuring van kardinaal De Jong op de abdij binnen – met voorbehouden over de openstelling van de kapel. Op 24 maart volgt een telegram uit Rome, waarin de abt-generaal Hubertus Noots, die aan het

hoofd van de kloosterorde staat, kort en bondig meedeelt: ‘Neem eventueel voorstel Utrecht aan zoals aangeboden. Noots.’²⁵⁷ Zo geschiedde. Op 25 maart worden mgr. Mutsaerts, de bisschop van 's-Hertogenbosch, pastoor Ter Meulen van Harderwijk en deken Smit van Amersfoort geïnformeerd dat de abdij van Berne gaat uitbreiden en wel in Hierden. In de brief aan Ter Meulen staan dankwoorden voor de inlichtingen die de heer Van Munster voor de aankoop bij de pastoor heeft ingewonnen. De felicitaties stromen een dag later binnen, vanuit heel Nederland. Onder andere van kanunnik Ramselaar, die stelt dat zijn ‘aandeel in deze beslissing slechts zeer gering is geweest’. De confraters die De Essenburgh moeten gaan bevolken, weten echter nog van niets.²⁵⁸

5.2 *Naar De Essenburgh*

Ondanks de genoemde nadelen koopt de orde in februari 1950 het ernstig vervallen kasteel. Voorwaarde is de goedkeuring van burgerlijke en kerkelijke autoriteiten voor vestiging van de priorij in Hierden. Abt Ondersteijn is trots op het nieuwe huis, en stelt dat De Essenburgh ‘prachtig in het hart van Nederland [is] gelegen, een zeer degelijk gebouw [is], het kasteel heeft een grootse klank en zal indruk maken en kan daardoor het inzamelen van gelden vergemakkelijken en vooral – als we 't groot zien, wat toch zeker moet – kan perspectief bieden voor de toekomst van onze abdij’.²⁵⁹

Voorafgaand aan de hoogmis van 11 juli, het hoogfeest van Sint-Norbertus, stichter van de orde, vindt een speciaal kapittel plaats op de abdij van Berne. Het is overduidelijk dat er iets in de lucht hangt. Tijdens het plechtige kapittel haalt dr. Milo Ondersteijn, abt van Berne, een papier uit zijn zak en leest naar anciënniteit de namen voor van de twintig confraters die hij benoemd heeft voor De Essenburgh. Hun levens veranderen ingrijpend en definitief.²⁶⁰ De bestuursleden van de orde zullen het lijstje hebben gekend, maar de betrokkenen zijn niet vooraf geïnformeerd. De spanning in de kapittelzaal is om te snijden. Er is geen overleg, er wordt niet gevraagd wat de betrokkenen vinden van hun verplichte verhuizing naar de nieuwe stichting. Bovendien begint direct na de bekendmaking de pontificale eucharistieviering. Ook onderling kan niet overlegd worden. Ongenoegen uiten is uitgesloten; de abt heeft gesproken. De stemming is wisselend: de een is blij met zijn benoeming, de ander vindt het verschrikkelijk de abdij en het Brabantse land te moeten verlaten. Het merendeel van de confraters is in de nabijheid van de abdij geboren en getogen. Nu moeten ze naar een plek ver boven de rivieren om een nieuw leven op te bouwen. Voor Aurelius (Thomas) Tielemans, geboren in Boekel, bij zijn benoeming op De Essenburgh 23 jaar oud, is het een avontuur. Hij heeft reeds in de abdijen van Tongerlo en Heeswijk gewoond en

bij de bekendmaking laat hij abt Ondersteijn enthousiast weten ‘graag mee te willen’ naar de nieuwe stichting in Hierden. Amsterdammer Everardus (Jan) Richter, 25 jaar, is verheugd over zijn benoeming op De Essenburgh. Hij heeft zin om noordelijker te beginnen. Johannes Evangelista (Sjaak) de Kort, geboren in Kaatsheuvel en 25 jaar oud, ziet de benoeming als ‘tien Sinterklazen tegelijk’: ‘Ik zat naast de chauffeur in de vrachtwagen die mensen en spullen vervoerde. Daarom had ik bij aankomst een prachtig zicht op het kasteel. Op het voorplein werden we gelost. De eerste die ik ontmoette was de heer Van Splunter. Met een buiging begroette hij ons.’²⁶¹

Het twintigtal nieuwe bewoners van De Essenburgh bestaat uit vier priesters, twee broeders en veertien jonge theologiestudenten. Zij zijn slechts een fractie van de gehele kloostergemeenschap in Heeswijk, die in 1950 bestaat uit 195 leden (115 priesters, 31 broeders, 34 fraters en 15 novicen). Als prior van de nieuwe priorij wordt Albertus (Gerardus) Haselager aangewezen. Hij is supprior van de abdij, magister van de fraters en hoogleraar Theologie. De provisor van de abdij, Ambrosius (Harry) Pennings, wordt benoemd tot provisor van de nieuwe priorij. Godfried (Nico) Vollebregt, hoogleraar theologie en bijbelwetenschappen, en Ansfried (Rudolf) Verberne, hoogleraar theologie, worden tevens benoemd.

Niet alle aangewezenen krijgen het nieuws direct tijdens het kapittel te horen. Godfried Vollebregt, die net zijn studies Theologie en Bijbelwetenschappen in Rome heeft afgerond, is als kersverse doctorandus nog onderweg naar Heeswijk wanneer het kapittel plaatsvindt. Als hij in Heeswijk uit de bus stapt en naar huis loopt, treft hij de schoenmaker voor zijn winkel. Hij roept: ‘Heej Godfried! Jij bent ook benoemd voor De Essenburgh!’ Vollebregt is later nogal eens voorgehouden dat het niet de abt van Berne, maar de schoenmaker van Heeswijk was, die hem benoemde.

Voor De Essenburgh betekent de aankoop door de norbertijnen van de abdij van Berne dat het landgoed voor het eerst in zijn 300-jarig bestaan niet in eigendom komt van een rijke landeigenaar, maar in handen van een groep mannen die allemaal een gelofte van armoede hebben afgelegd.

Een aantal ‘kwartiermakers’ arriveert als eerste op De Essenburgh. Het zijn de paters Pius van Looij, Fridus Veerman, Ambrosius Pennings en Hilarius (Niek) Wijnen. Pius is assistent-provisor van de abdij, Fridus heeft ‘gouden handen’ en is de aangewezen persoon om de basis te leggen voor alle werkzaamheden die nog zullen volgen. Hij kan lassen, loodgieterswerk doen, reparaties uitvoeren. Hij heeft voor alles een praktische oplossing en werkt dag en nacht. Dat goede kwartiermakers noodzakelijk zijn, moge duidelijk zijn. Het kasteel is uitgewoond en leeg. Het is niet ingericht om als klooster te dienen, met alle functies die nodig zijn voor een volwaardig kloosterleven. Met de komst van twintig norbertijnen moeten er naast gemeenschappelijke ruimtes

Verbouwing van de Essenburgh in 1950. Links: Harry Stribosch en Frans van der Cammen knappen de kamers in het kasteel op. Rechts: Jan de Kort werkt aan zijn atelier.

als een kapel, eet- en recreatiezaal, leslokaal en bibliotheek ook nog eens twintig eigen kamers voor de kloosterlingen worden gerealiseerd. Er is op het kasteel geen meubel te vinden. De leidingen zijn kapot of versleten. Er is elektrische verwarming, met door het huis grote porseleinen stopcontacten om de radiatoren op aan te sluiten, zelfs een eigen transformatorhuisje, maar alle elektrische leidingen zijn verroest en de bedrading is kapot. Niets werkt zoals het zou moeten. Waarschijnlijk dateert deze situatie van voor de oorlog. Overal zijn schoorstenen aanwezig om kachels op aan te sluiten. Maar er zijn ook voordelen aan De Essenburgh. De eetkamer van mevrouw Goekoop, die door de norbertijnen als refectory zal worden gebruikt, ligt boven de keuken en staat hiermee in verbinding door middel van een lift.²⁶²

Norbertijnen achter in de vrachtwagen van Van Lieshout, 1950.

Verhuizing

Nadat de verbouwing van De Essenburgh grotendeels is voltooid, komt de eerste groep confraters op 21 augustus naar Hierden. Dit gebeurt met een vrachtwagen van G.C. van Lieshout uit Heeswijk, beladen met tweedehands meubilair dat grotendeels uit de geplande stichting in Nogent l'Artraud in Frankrijk afkomstig is. Het zijn voornamelijk tafels, die zijn opgescharreld in een gewezen distributiekantoor van voedsel- en kledingbonnen. De confraters, gehuld in witte habijten, zitten op een paar houten banken met als ruggensteun een groot tweepersoons springveren matras. Zo vertrekt het transport naar Hierden.

Het eerste en tweede transport halen de eindstreep, maar een derde transport op 31 augustus niet. Op die bewuste dag haalt de verkeerspolitie bij Culemborg een verhuishuis met jonge norbertijnen van de snelweg. De jongens dienen hun reis per spoor voort te zetten. In de *Kromstaf*, het mededelingenblad van de abdijsamenleving, wordt deze gebeurtenis in rijm verwoord:

*Een groepje fraters van d'Abdij
Ging naar Essenburgh's priorij
Per vee-hikel (wat een zorg)
Tot aan het plaatsje Culemborg
Hier lag de rijksrecherche op de loer
En zag een auto 'Vee-vervoer'!
Zij hoorden in de vracht spektakel
Dit was beslist geen kip-gekakel
Noch het ons bekende loeien
Bij vervoer van stier of koeien
Noch het geknor van levend spek
Dit vond de rijksrecherche wel wat gek
Na een stopgebod te hebben gegeven
Werd een bonnetje uitgeschreven:
In plaats van koe of zwijnen
Treffen wij acht heertjes Norbertijnen
"Men wordt geacht de wet te kennen
Er baat nu geen schuld ontkennen!"
Dies trok het achtstal, zo 't hen past
Per trein nu verder en ondervond geen last.
Hoe kon kanunnik Norbertijn
Zijn afkomst zo vergeten zijn?
Ridder Bert uit Genneps dreven
Zou zo iets niet overleven!²⁶³*

Overigens is niet alle vervoer gemotoriseerd, zo is te lezen in de dagboeken van de eerste prior Haselager. In de begindagen van de priorij fietsen zeer regelmatig groepjes confraters van de abdij van Heeswijk naar De Essenburgh in Hierden. Zij werken mee in de priorij of op de boerderij en vertrekken na een aantal dagen weer per fiets naar de abdij.

Ingebruikname

30 november 1950 is een bijzondere dag voor de norbertijnen van Hierden. ‘Nevelig zonlicht blonk op de torens en tinnen van De Essenburgh bij Harderwijk en de wind, die galmde, hoog in het winters hout rondom, deed er de vlaggen feestelijk uitstaan, toen vanmorgen het klokje klepte van de sinds kort hier gevestigde Norbertijnen-Priorij’, zoals *De Tijd* het poëtisch verwoordt.²⁶⁴ De abt van Berne, Milo Ondersteijn, zegent het huis op die dertigste november in, onder toezien oog van abt-generaal van de orde mgr. Hubertus Noots. De dag begint met een Heilige Mis, waarin abt Ondersteijn en de paters Everardus Richter en Ericus (Henk) Lentjes voorgaan. Veel notabelen wonen de mis bij, waaronder de vicaris-generaal van het aartsbisdom Utrecht, mgr. Huurdeman, de dekens A.F.J.M. de Wit van Zwolle en G.C. Smit van Amersfoort, pastoor W.P.A. ter Meulen van Harderwijk en de burgemeesters van Harderwijk en Ermelo. Na de Heilige Mis volgt de wijdingsplechtigheid, waarbij prior Albertus Haselager en provisor Ambrosius Pennings assisteren. De dag na de wijding begint het conventsleven officieel.²⁶⁵

Dagelijks leven in de priorij

Het conventsleven wordt ingericht naar voorbeeld van de abdij. Het dagritme van de norbertijnen op De Essenburgh is identiek aan dat in Heeswijk. Het nieuwe huis wordt beschouwd als een dependance van de abdij. De eerste tijd gaat het er provisoorsch aan toe, zo is duidelijk te lezen in de dagboeken van prior Haselager. De nog in te richten recreatieruimte voor de junioren doet vooralsnog dienst als kapel. Op 22 augustus 1950, daags na de komst van de eerste confraters, beschrijft hij de dag:

’s Morgens om 6 uur opgestaan en om half zeven begonnen met mislezen. Koorofficie kon niet gehouden worden, omdat de benodigde boeken niet met de vrachtauto waren meegegaan. (...) Na het middagmaal werd een aanvang gemaakt met het schoonmaken van het huis. Een hopeloos vuile boel. Het werk werd erg bemoeilijkt door het feit dat in het heele huis werklieden bezig zijn voor noodzakelijke herstellingen. Het gaat nog heel lang duren voor alles een beetje op orde is.

Een dag later meldt hij: ‘Wij komen tot de ontdekking dat wij zooveel breviers bij elkaar kunnen krijgen dat wij het heele officie gezamenlijk kunnen bidden.’ Het gebedsleven kon in ieder geval doorgang vinden. Overigens stelt de priorij zich direct gastvrij op. Slechts een maand na de komst van de eerste confraters komt rector Van Oorschot uit Laren als eerste op retraite in de kloosteromgeving.²⁶⁶ Ondertussen gaan de werkzaamheden door de paters en studenten door.

In de begintijd van de priorij wonen twintig norbertijnen samen op het kasteel De

Norbertijnen in het priesterkoor van priorij De Essenburgh, circa 1950. In de rechterbank, v.l.n.r. Eric Lentjes, Everardus Richter, Raymundus van den Bosch, Ansfrius Verberne, Godfried Vollebregt, Ambrosius Pennings.

Essenburgh, in relatief primitieve omstandigheden. Zij hebben samen de beschikking over één douche, die niet is afgewerkt. De douche bestaat uit een cementvloer, met drie onafgewerkte muren. Dit is niet erg hygiënisch. Een van de paters, die nogal op zijn hygiëne gesteld is, heeft een eigen vlondertje gemaakt, waarop hij tijdens het douchen kan staan. Die neemt hij iedere keer mee terug naar zijn kamer. Er is wel stromend water, maar dit water is niet verwarmd. Op zaterdagen gaat de kachel aan. Die verwarmt ook een reservoir op zolder. Dan is er warm water, ook in de douche. Zaterdag wordt hierdoor de vaste wasdag.²⁶⁷

Er loopt een waterleiding door het pand en op verschillende kamers hebben de kwartiermakers Van Looij en Veerman wastafels aangelegd. Het is 's winters zo koud op zolder, dat de leidingen worden afgesloten om bevriezing te voorkomen. Zeven mannen delen de drie wastafels op zolder. Maar die kunnen bij vorst niet worden gebruikt. De paters nemen aanvankelijk losse bakken met water mee naar boven om zich te kunnen wassen. De studenten houden hun kleding aan omdat zij anders kou vatten. Wanneer de norbertijnen de bak met water 's avonds mee naar boven nemen voor de volgende morgen, bevriest het water gedurende de nacht. 's Winters wassen de mannen zich in de keuken, waar wel warm water beschikbaar is.²⁶⁸

Tijdens een winter worden de paters opgeschrikt, terwijl zij voor de complete in de kapel zijn samengekomen. Het lijkt alsof het pijpenstelen regent, maar dan binnenshuis. De verwarming heeft tijdens de vrieskou opengestaan en het ijs heeft de leidingen doen uitzetten. Inmiddels is de dooi ingetreden. Resultaat: 32 lekken in de leidingen. Op meerdere plekken spuit het water uit de leidingen. Bij een van de hoogleraren stroomt het water recht op zijn schrijftafel.²⁶⁹

Het is koud door een gebrek aan verwarming en isolatie. De priorij wordt aanvankelijk met houtkachels gestookt. Hiervoor moeten de novicen en broeders zelf hout zagen, soms de hele vrijdag lang, zoals ook te lezen is in de dagboeken van de prior. Tijdens het studeren op zolder is het 's winters desondanks steenkoud. De mannen zitten met zeven op een rij, met de ruggen naar elkaar, de houtkachel tussen hen in en de tafels naar buiten toe om te zorgen dat ze 'niet bevroren'. Voor extra warmte slaan de paters de veel dikkere koormantel om, die van 1 november tot Witte Donderdag wordt gedragen. De fraters nemen hun koormantel ook mee naar hun kamer, zodat ook daar enigszins comfortabel kan worden gestudeerd. Thomas Tielemans herinnert zich dat hij 's winters zelfs sliep onder zijn koormantel, omdat deze zo zwaar en warm was. Het koetshuis krijgt centrale verwarming tijdens de verbouwing tot kapel en woonruimten in 1958. Het kasteel moet nog vier jaar wachten. In april 1962 wordt de verwarming in het oude gedeelte aangelegd. Daarmee zijn vochtproblemen en de winterse kou in de refter opgelost.

Wanneer de norbertijnen in 1950 het landgoed verwerven, wonen in het koetshuis nog drie families, waaronder de eerder genoemde familie Van Splunter. Door ruimtegebrek in het kasteel en door uitbreiding van eigen taken zien de norbertijnen de families graag verhuizen naar een eigen woning. Als landeigenaar moeten zij hierin voorzien. In september 1950 wordt besloten twee arbeidershuisjes te bouwen op de Essenburgweg nummer 11. Hier kunnen de gezinnen van Krien van Splunter en zijn oudste zoon Rinus hun intrek nemen. De paters betalen 11.000 gulden voor de beide woningen.